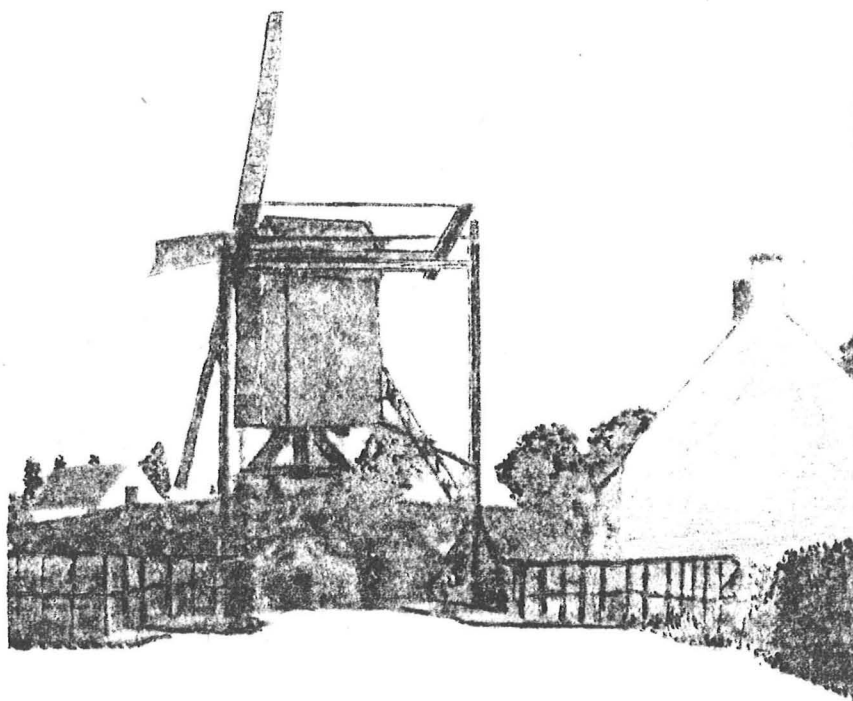

Berichtenblad van de heemkundige kring

HET LAND VAN NEVELE

1972

jrg. III, afl. 2

Derde jaargang, aflevering 2 - juni 1972

De Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" heeft als *werkgebied* de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesela, St.-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en actief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen *lidgeld* bedraagt 100 F. (gewoon lid), 250 F. (steunend lid), of 500 F. (erelid) en kan overgeschreven worden op P.R. 627982 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad dienen te worden toegestuurd aan redaktiesekretaris J. TAELEMAN, Muizendale 10, 9840 Landegem. Andere briefwisseling aan voorzitter J. LUYSSAERT, Poeldendries 11, 9840 Landegem.

Keftfoto : Merendree - Verplaetses molen op de Kerkakker (1904 I).

Deze molen werd in brand geschoten in 1914. Voor de molen ziet men nog de oude ophaalbrug over het Schipdonkanaal (Foto Rietgaverstede, Nevele).

IETS OVER SCHANDPALEN TE HANSBEKE

Vanaf de middeleeuwen tot het begin van de 19e eeuw was het gebruikelijk een veroordeelde te straffen door hem, geketend aan een paal of geklemd in een toestel, voor het publiek te kijk te stellen.

Die paal en dat toestel werden het "pellorijn" of de "caec(k)" genoemd, wat volgens het *Middelnederlandsch Woordenboek* (1) schandpaal (ook strafpaal of gerechtspaal) of kaak (2) betekent.

Deze strafpaal was als zodanig het zinnebeeld van het lagere gerecht, zoals het hogere gerecht, dat de doodstraf mocht uitspreken, door de galg werd gesymboliseerd.

De "pellorijnen" blijken nochtans, naar gelang van tijd en plaats, van verschillende aard te zijn geweest aangezien men in authentieke geschriften nu eens de uitdrukking "opt pellorijn setten" en elders "int pellorijn setten" vindt.

In het eerste geval was het "pellorijn" een op een verhevenheid geplaatste paal waaraan de veroordeelde werd geketend bij middel van een aan een halsijzer geklonken ketting.

In het tweede geval was het "pellorijn" een toestel waarin de gevoniste werd vastgeschroefd, of een ruimte waarin hij werd opgesloten. Het bestond uit twee losse houtblokken die in het midden voorzien waren van een gat, waarin de

gestrafte met zijn hals werd klem gezet, alsook van twee andere gaten aan de zij-kanten, waarin de polsen werden vastge-maakt.

Soms zelfs werd de veroordeelde opgesloten in een op een spil aangebrachte kooi, die werd rondgedraaid.

Doorgaans werd het *vernederende* karakter van de straf benadrukt. De wijze waarop dit gebeurde varieerde eveneens van plaats tot plaats en van periode tot periode.

De straf werd uitgevoerd na de hoogmis of tijdens de marktdrukke. De gestrafte werd gedurende enkele uren of zelfs dagen lang tentoongesteld. Soms werd hij van zijn kleren ontdaan en kreeg eten noch drinken.

Meestal plaatste men bij de ge-vonniste een schandbord waarop zijn schande aan het publiek bekend werd ge-maakt.

Door de voorbijgangers werd hij uitgelechen, bespot, gehoond, vervloekt en soms met allerlei projektielen zoals rotte appelen, slijk en uitwerpselen be-gogeld en besmeurd.

Aldus werden voortvluchtige sa-menzweerders "tzamen moedernaect drie daghen lanck zonder etene of drinckene te Rijssesele up tpellerijn ghesteld, daer zij duerghaens van die quade knechten ende andere vuylichhede beworpen wierden." Soms werden dieven of misdadigers aan de schandpaal gegeseld of gebrandmerkt.

Iemand "aan de kaak stellen" of
"te schande zetten" geschiedde o.a. voor

godslastering

"... Blasphemateurs van de Moeder Gods
worden gheset up tpellorijn ofte sca-
voet..."

Overspel

"... soo wanneer imant, boven sijn echte,
kyndren maickt ... soo sall deselve den
kaeck verboort hebben gelicx die naeck
en berst bevonden worde..."

aansporing tot ontucht

"... alle coppelers of coppeleressen, die
bi schoonen woorden ... de maeghdekins,
ghehuwde vrouwen ... te vallen brenghen
... zullen ghewijst worden te zittene int
pellerein..."

verboden kansspelen

"... so wie dobbelde omtrent of op de
trappen van den putte op die marct ...
soo sal men setten int pellorijn..."

niet naleven van verbintenissen

"... waert zake dat ymant eenige loften
bij eede dede ende die lofte niet en
hielde, die zoude op die kaeck staen..."

alsook nog voor landloperij, kleine dief-
stallen, uitgifte van vals geld, enz.

Te Hansbeke stonden twee schandpalen : die van de Heerlijkheid van Hansbeke en die van de Heerlijkheid van Vinderhoute, die er een enclavement (ingesloten rechtsgebied) had.

De strafpaal van de Heerlijkheid van Vinderhoute werd te Hansbeke op maandag 18 juli 1715 "ontrent de middagh" geplant "vuijten naeme van Joncker Guillaume Le Poiivre heere van Vinderhoute Meereudre Belseele Erckeghem e.a.", in aanwezigheid van de baljuw, burgemeester en schepenen "der prochie, heerlijkheide ende vierschaere van Vinderhoute ende Meerendre." (3)

De paal droeg de wapens van de heer van Vinderhoute en van zijn vrouw Isabella Therese Wauters.

Zij werd opgericht "op den houck van dhofstede van Christoffel De Muynck met consorten, jeghens den houck van het kerckhof van de prochiaele kercke van tvoornomde Hansbeke, den voetweghel daer tusschen leedende op de straete streckende lancx het kerckhof op de straete naer de smesse ende den meulen van tvoornomde Hansbeke ende andersints naer het huys daer jeghenwoordigh woont dhr Francois Ide griffier der voorseyde prochie van Hansbeke." (4)

Deze plaatsaanwijzing is zeer duidelijk : het betreft de noordelijke hoek van de huidige Kerkwegel met de Dorpstraat, aan de oude herberg "Het huis van Vinderhoute", tegenover het kerkhofmuurtje.

Volgens het landboek van Hansbeke, bijgehouden vanaf 1700, lag de hofstede van "Christoffel De Muynck d'haude" inderdaad aan de noordzijde van het kerkhof en woonde de toenmalige griffier Frans Ide aan de oostzijde van de dorpsweg, ongeveer tegenover de scheidingslijn tussen het kerkhof en de huidige pastorie (5).

De geschiedschrijvers DE POTTER en BROECKAERT (6) vermeldden omstreeks 1864-1870 dat *de gerechtspaal van de heerlijkheid van Hansbeke* aan het toenmalige gemeentehuis op het dorp, rechtover de strafpaal van de heerlijkheid van Vinderhout, had gestaan en slechts enkele jaren te voren verdwenen was.

Oorspronkelijk stond deze schandpaal nochtans vlak bij het (in 1766-67 gesloopte) kasteel van de heer (7), op het pleintje vóór het (oude) wethuis, destijds de herberg "Hove" (8), thans bekend als de landelijke herberg "In het oud gemeentehuis" aan de Philomenakapel langs de Vaartstraat.

Dit blijkt duidelijk uit de tekst van een "informaetie", gehouden door de wethouders van Hansbeke, betreffende een gevecht op zondag(nacht) 18 januari 1671 vóór de herberg "Hove" tegenover het kasteel (9).

De herbergier, Marten Le Febure, hoorde "op de straette ande voordeur" roepen; toen hij de deur opende was "Jooris De Kausmaeckere in huys ghecommen heel bebloet met een wonde int hoeft"; verscheidene verbruikers die in de herberg zaten

waren daarna de gelagzaal uitgelopen en hadden "op de straette an tpeellerijn ghevonden" enkele jongelingen die "tsaemen te vrijen hadden gheweest op tneerhof van tcasteel alwaer Christoffel De Muynck" woonde en De Kausmaeckera hadden afgeranseld.

Volgens het landboek van Hansbeke, bijgehouden vanaf 1643, woonde Marten Lefebure, die officier van de "prochie" was, inderdaad in het wethuis terwijl Christoffel De Muynck, die verscheidene dochters had, vanaf 1650 pachter was van het neerhof, dat te voren werd gebruikt door Gheraert Martens en zijn schoonbroer Arent Van Wassenhove (10).

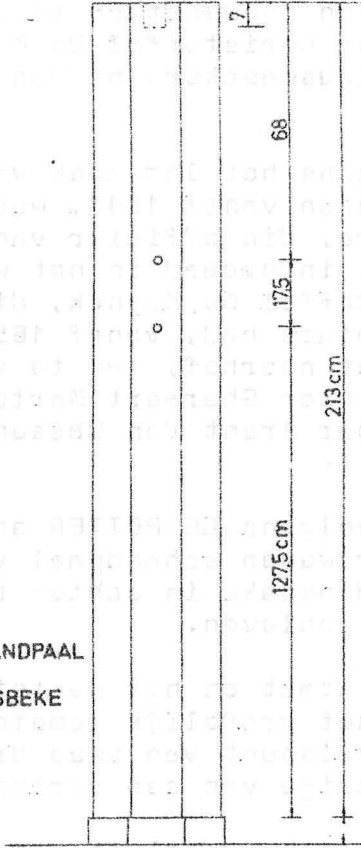
De volgens DE POTTER en BROECKAERT verdwenen schandpaal van de heerlijkheid Hansbeke is echter tot op heden bewaard gebleven.

Zij staat op het westeinde van het park van het grafelijk domein, eenzaam op het kruispunt van twee dreven als een stille getuige van een verleden tijd.

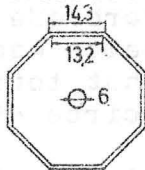
Deze schandpaal is een massieve achtzijdige zuil in grijsblauwe geciseleerde arduinsteen (zie tekening), voorzien van een ietwat verbrede steunvoet; het bovenste paalgedeelte heeft een hoogte van ruim 2 meter; het totaal gewicht van de paal bedraagt circa 450 kg.

De strafpaal draagt geen inscripties noch enig spoor van een wapenschild of een jaartal.

VOORZICHT

SCHANDPAAL
te
HANSBEKE

BOVENZICHT

Schaal 1/20

Op een kantvlak, ongeveer op schouderhoogte, bevinden zich boven elkaar twee kleine cilindrische holten; in de onderste holte is nog één van de smeedijzeren uitsteeksels overgebleven waarmee vermoedelijk de kettingen van de halsband onwrikbaar aan de paal waren vastgehecht.

In het midden van het achthoekig bovenvlak is er een ondiepe cilindrische uitholling; wellicht werd hierin het schandbord bovenop de paal vastgezet.

De schandzuil is nog in vrij goede staat, hoewel zij enkele scheurtjes en afschilferingen vertoont; een grotere barst in het onderste paalgedeelte baart echter wel enige zorgen; bij een gebeurlijke verplaatsing die, op verzoek van de Heemkundige Kring van "Het Land van Nevele", in overweging wordt genomen zal men dan ook met de nodige voorzichtigheid te werk dienen te gaan.

Het driehoekig pleintje vóór de landelijke afspanning aan de Philomenakapel komt, wegens het unieke kader en als oorspronkelijke plaats, naar onze mening in aanmerking als de meest aangewezen standplaats van deze bezienswaardige schandpaal.

A. MARTENS,
De Pinte.

- (1) E. VERWIJS-J. VERDAM, *Middelnerlandsch Woordenboek*.
- (2) Cfr. de uitdrukking: "iets aan de kaak stellen" = iets openlijk aanklagen.

- (3) A. DE VOS, *Sprokkeling : Oprichting van een schandpaal te Handbeke*, Appeltjes van het Meetjesland, nr.3, 1951.
- (4) RAG fds Vinderhoute reg. 110 f° 268r.
- (5) RAG fds Hansbeke reg. 170.
- (6) DE POTTER-BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen*. Deel III (1864-1870). Onder Hansbeke.
- (7) Zie : A. MARTENS, *Enkele notities in verband met een verdwenen kasteel te Hansbeke*, Berichtenblad 1972, jrg. III, afl. 1.
- (8) Zie : A. MARTENS, *Inboedel van de herberg Hove, oud wethuis te Hansbeke*, Berichtenblad 1972, jrg. III, afl. 1.
- (9) RAG fds Hansbeke bd 144.
- (10) RAG fds Hansbeke reg. 5A.

CYRIEL BUYSSES "DRIEKONINGENAVOND"

door het N.T.G.

Met deze laatste voorstelling van het toneelseizoen 1971-1972 heeft het Nederlands Toneel van Gent nog eens bewezen dat voorspellingen bij een geplande opvoering ten slotte alleen op ijdele vooroordelen kunnen berusten. Het toneel als "manier van doen", als schepping in evolutie haalt het altijd op theoretische standpunten en prognoses. De acteurs en de regisseurs zijn toch (met hun publiek) alleenheersers in het vak dat met hun talent (of onkunde) staat of valt.

Nochtans liet de levensgeschiedenis van *Driekoningenavond* (een toneelbewerking uit 1899 van de novelle *De Biezenstekker*) geen gunstige vooruitzichten vermoeden. De tonelisten zelf hebben het trouwens in het verleden niet zo'n grote eer bewezen. Op 15 december 1903 werd het stuk voor het eerst door de Gentse Multatulikring in zijn lokaal voor het voetlicht gebracht en het Nederlands Tooneel, het beroepstoneel, zou dit drama van Vlaams miserabilisme uit het boerenmilieu niet eens een kans geven. Een voorgestelde opvoering van de vertaling (van de hand van Buysse) onder de naam *Le Bâtard* vond nooit plaats, omdat Lugné Poe (de Parijse ontdekker bij uitstek van het naturalistische toneel van stemmingen en atmosferen) het handschrift ... verloor en Buysse zelf geen afschrift bezat.

Maar sinds 20 mei 1972 is het prestige van het stuk (het "lievelingsstuk" van de auteur) ongemeen toegenomen

en dank zij een gevoelige en ook nauwgezette vertolking in een nieuw licht gesteld. Dat is voor het belangrijkste deel te danken aan de volgehouden beleefde en ook waar gemaakte schepping van Blanka Heirman (als de vrouw van Cloet), die onder de leiding van haar echtgenoot, Hugo van den Berghe, blijkbaar tot revelerende prestaties komt. Van een onvermijdelijke présence getuigde ook het optreden van Cyriel van Gent (dat een enkele keer te sterk aan het toneelmilieu herinnerde) als Cloet, van Jo de Meyere (die dit genre toneel reeds lang onder de knie heeft). De andere opdrachten leken ons behoorlijk en efficiënt verdedigd. Opvallend was wel dat Lieve Moorthamer (als de buurvrouw) in dit tableau niet zo'n schitterende beurt maakte. Haar emploi ligt blijkbaar buiten het naturalistische repertoire.

De kritikus die meende te mogen besluiten dat *Driekoningenavond* vooral waarde heeft als een sociaal dokument uit de jaren van de voorbije eeuwwisseling, heeft de zaken wellicht op een eenzijdige (sociaal-historische) manier bekeken. Uiteraard kan Claus' *Vrijdag* naast Buysse's *Driekoningenavond* gelegd worden. De inspiratie is evident, de situaties bijna identiek met alleen een verschuiving, waar in *Vrijdag* de relatieve welstand een rol meespeelt. Dit argument is zeker geldig, maar het standpunt lijkt ons te exclusief. Want *Driekoningenavond* heeft vooral bewezen dat het, zoals *Vrijdag*, in de taal over eenzelfde spankracht en in de situaties over eenzelfde dwingende authenticiteit beschikt. Met deze

N.T.G.-*Driekoningenavond* is vooral de speelbaarheid van het stuk gedemonstreerd en dat is een verdienste voor de toekomst. O.i. moet men alleen beter beseffen welke dorre takken uit de tekst gesnoeid dienen te worden. Enkele anekdotische facetten (vooral in de woordenschat) doen eerder lachwekkend en folkloristisch aan en hinderen in 1972 de volgehouden gedachte van de algemeen menselijke situaties. De regie dient in dit verband consequent te zijn : ofwel drukt zij de komische effecten, of zij houdt de oorspronkelijke gedachte hoog (en dan knipt zij in de tekst).

Dat doet echter niets af van het feit dat die regie een (bijna) homogeen toneelbeeld in de juiste toonaard gerealiseerd heeft en dat dat op zichzelf reeds een enorme verdienste is. Walter de Bucks *Driekoningenavond* werd ook op een functionele manier ingelast en (gelukkig !) niet statisch vertolkt. Het decor beantwoordde aan de eisen van de naturalistische sfeerschepping : het speelde op een aanvullende manier mee (het publiek zal de enkele onwaarschijnlijke details zeker niet gemerkt hebben).

Alles samen genomen is de opvoering van Buysse's *Driekoningenavond* een van de hoogtepunten uit het seizoen 1971-1972 van het N.T.G. gebleken. Misschien wordt het een aansporing om het stuk aan andere regie-opvattingen te toetsen.

J. VAN SCHOOR.

+

+

+

ELK LID ZIJN NAAM (III)

In de vorige afleveringen (Jg. 2, afl. 4, blz. 169-176 en Jg. 3, afl. 1, blz. 31-37) bespraken we de familienamen waarin de voornaam schuilt of die de herkomst aanduiden. Nu volgen de beroepsnamen, beroepsbijnamen en bijnamen.

Vele toenames duidden vroeger gewoon het beroep aan van de naamdrager. Zeer veel van die beroepen bestaan nu nog, zodat de naam gemakkelijk te verklaren is, b.v. De Backer, De Smet, De Brouwere.

De naam van een werktuig dat men nodig had om het beroep uit te oefenen kon als bijnaam worden gegeven aan de beoefenaar van het beroep, dit zijn dan de beroepsbijnamen. Hier is de menselijke fantasie en vindingsrijkheid onuitputtelijk. Echte bijnamen bieden soms de grootste moeilijkheden bij het zoeken naar een aanvaardbare verklaring. Wat kan al niet de achtergrond zijn van een bijnaam? Een lichamelijk kenmerk (Hooft) of morele eigenschappen (De Dapper). Soms wordt de mens vergeleken met een dier dat bekend staat om zijn bijzondere eigenschappen (De Buck, De Vos). In de Middeleeuwen hadden ook de huizen een naam, die vaak op een uithangbord voorkwam. De huisnaam kon de bijnaam worden van de bewoner (Schaeck). Gewoon het feit dat iemand een paard bezat met speciale uiterlijke kenmerken (Colpaert) of in een opvallend huis woonde (Hautekeete) kon hem en zijn nakomelingen een bijnaam bezorgen.

Met deze derde aflevering is de ledenlijst 1971 afgewerkt. Wie zijn naam nog niet vond in de verklaringen, komt beslist aan de beurt bij de bespreking van de nieuwe ledenlijst 1972.

BOEVER, DE.

Paardeknecht (1) of koewachter (2). Beroepsnaam of bijnaam.

BOUSIES-BORLUUT.

Dubbele familienaam. Bousies is een toponiem in het arrondissement Avesnes-sur-Helpe, département du Nord (France)(3). Borluut zou een beroepsbijnaam zijn voor een koudsmid, of een bijnaam "schreeuwelijk" of "lawaaimaker" (4).

BRADT.

Bradt is een korte vorm van Braet. Middel-nederlands (Mnl.) brade bet. o.m. "gebraad, braadstuk" (5). Bradt is dan een beroepsbijnaam voor een kok of iemand die graag goed eet; vgl. Fr(ans) bradier, bradel "rôtisseur" (6) en D(uits) braten-geier "Esslüster" en bratenhecht "Feinschmecker" (7). Een verkorte vorm van een Germaanse naam die eindigt op -berht is als verklaring zeker niet uitgesloten; b.v. Elenbracht (8).

BUCK, DE.

Mnl. buc, boc, "bok" (9). Buiten het Nederlandse taalgebied komt de naam o.m. voor in Fr. Lebouc (10), E(ngels) buck (11) en D. Boc (12). Het is een bijnaam voor iemand die de eigenschappen van een bok heeft, b.v. wild en krachtig.

DAPPER, DE.

Mnl. dapper "snel, vlug; flink, kloek,

sterk, fors gebouwd" (13). Bijnaam voor iemand die deze eigenschappen bezit; vgl. (De) Coene.

FRIANT.

Fr. friant "gourmand" (14). Dus een bijnaam voor een lekkerbek.

GAUBLOMME.

Mnl. goutbloeme "goudsbloem". Deze bloem had vroeger meer aanzien dan nu. Maria werd in de Middeleeuwen o.m. met een goudsbloem vergeleken (15). Kan ook een huisnaam zijn (16).

GEIREGAT.

Mnl. gere "begaerte, lust; vleeselijke lust, zinnelijk verlangen; drift" (17). Het element gat wordt soms gebruikt om de hele persoon aan te duiden, zoals in babbelgat, bleetgat, schreemgat (18). Wie van nature uit nogal zinnelijk was, kreeg deze bijnaam.

GOETHALS.

Een goedhals is een goedhartige sukkel, een sul (19). Zoals in het Ned. waaghals en D. Geizhals (gierigaard) duidt het element hals de hele persoon aan; vgl. gat in Geiregat.

HAELVOET.

Zoals in Mnl. hallinc (halve penning) een samentrekking is van halvelinc, kan haelvoet een samentrekking zijn van halve voet. Mnl. voet is een lengtemaat (20). We kunnen dan de naam vergelijken met de naam Bundervoet, een bijnaam voor iemand met grote voeten, nl. zo groot als een bunder (21). Haelvoet kan een bijnaam zijn voor iemand met kleine voeten.

HAUTEKEETE.

Is een samenstelling van het Mnl. kete "hut, schuur, uit planken opgeslagen gebouwtje, kot" (22) en het element hout. Het Wvl. keete betekent ook "huis van on-tucht" (23). Bijnaam voor iemand die zo'n huis bewoont of uitbaat.

HOOFT (T').

Bijnaam voor iemand met een opvallend hoofd.

HOOGHE (D-).

Mnl. hoog "aanzienlijk, hooggeboren, voornaam" ook "hooghartig, edel, fier" (24). Bijnaam.

CARRETTE.

Carette is een Pikardische vorm voor Fr. charrette "nom de marchand de charrettes ou possesseur d'une charrette" (25). Waarschijnlijk een beroepsbijnaam voor een wagenmaker.

CASSIMAN.

Het ontbreken van oudere vormen maakt de verklaring van deze onduidelijke naam moeilijk. Indien de oudere vorm "casseman" is geweest, dan is het een beroepsnaam en betekent "timmerman". Indien een oudere vorm "caseman" aan de basis ligt, dan is het een beroepsbijnaam voor iemand die kaas verkoopt of maakt, te vergelijken met Caesman (26) en D. Käsman (27).

KINT DE ROODENBEKE, T.

In deze dubbele naam betekent kint "kind; jongeling; schildknaap; een man van edele geboorte" (31). Het element Roodenbeke werd in de vorige aflevering verklaard.

CLERCQ, DE.

Mnl. clercq "geestelijke; iemand die lezen of schrijven kan" (32). Beroepsnaam.

COCQUYT.

Mnl. cockuyt "koekoek" ook het scheldwoord "luiaard, leegloper"; daar de koekoek zijn eieren legt in het nest van andere vogels, betekent "koekoek" ook "bedrogen echtgenoot" (33). Kan ook een huisnaam zijn (34).

COLPAERT.

Mnl. col "bles, witte plek op het voorhoofd van paard of rund" (35). Bijnaam voor de eigenaar van zo'n paard.

CRAENE, DE.

Mnl. crane "kraanvogel" (36). Bijnaam voor iemand met een lange hals of lange benen. Kan ook een huisnaam zijn (37).

CRUE, DE.

Onduidelijke naam. Aangezien oudere vormen ontbreken zie ik voorlopig geen aanvaardbare verklaring.

LEDEGANCK.

Mnl. ledichganc "lediggang, het leeglopen; werkstaking". Middeleeuwse werkstakingen waren in de regel een gevolg van onenigheid tussen de gilden onderling. Een andere betekenis is "het niet bekleden van een door de stad bezoldigd ambt" of ook "het niet uitoefenen van het ene of andere bedrijf" (38). Bijnaam.

LEENKNECHT.

Mnl. leencnecht "leenman, tolbeambte" (39). Beroepsnaam.

LEY, DE.

Mnl. leye hetzelfde als leec "laag, gemeen; wereldlijk, dom" (40). Misschien het tegenovergestelde van clercq.

LUYSSAERT.

Mnl. luusscen, luyschen "heimelijk op wild loeren, in hinderlaag liggen, zich verbergen om te luisteren" (41). -aert afleiding van dit werkwoord, bet. misschien hetzelfde als "stroper". Kan ook een vervlaamsing zijn van het Waalse luscard "scheel; verdacht" (42). Bijnaam.

MESTDAGH.

Mnl. mesdach "een kerkelijke feestdag waarop een mis gehouden wordt, doch waarop de gelovigen mogen werken" (46). Waarschijnlijk werd de naam gegeven aan iemand die op zo'n dag geboren is; vgl. E. haliday (44).

MEYER, DE.

Mnl. meyer "hoofd van het personeel op een boerderij, boer; opziener; ambtenaar met een zekere rechtsmacht bekleed; pachter van een hoeve" (45). Beroepsnaam.

MOERMAN.

Handelaar in moer of turf (47).

MORTIER.

Fr. mortier "auge de maçon" (kalkbak van een metser) (46). Beroepsbijnaam voor een metser.

MOUTON.

Fr. mouton "schaap". Bijnaam voor iemand die zacht is als een schaap. Beroepsbijnaam voor een schaapherder is niet uitgesloten.

MUER, DE.

Mnl. moorkijn, muerkijn "moortje, moriaan-
tje" (48). Bijnaam voor iemand met een
donker voorkomen.

MUSSCHE.

Bijnaam voor iemand die de eigenschappen
van een mus bezit.

PAEPE, DE.

Mnl. pape "wereldlijke geestelijke,
priester" stond tegenover de clercq die
alleen lagere wijdingen had ontvangen en
de moenc de reguliere geestelijke" (49);
vgl. (De) Bisschop, De Muynck.

PAUW, DE.

Mnl. pau "pauw" (50). Bijnaam voor een ho-
vaardig en fier mens. Den Pauw was ook
een huisnaam in Poeke (51).

POPPE.

Mnl. poppe "meisje; beuzelachtig, wuft,
lichtzinnig meisje; klein kind, kindje"
(52). Bijnaam.

ROS.

Ned. ros "paard".

SCHAECK.

Mnl. schaec "schaakbord, schaakstuk" (53).
Schaeck kwam als huisnaam vaak voor.

SCHELPE.

Mevr. C. Tavernier (54) stelt de vraag
waarom iemand zo heet. In de 12e en 13e
eeuw viel de gloriëtijd van Santiago van
Compostella als bedevaart-oord. Wanneer
men de bedevaart ondernam was het gebrui-
kelijk ten teken daarvan, een hartschelp
op zijn hoed te bevestigen. Bijnaam.

SCHERPEREEL.

Diminutief van Mnl. scherp "onaangenaam, hatelijk, nijdig, boosaardig, wreed; scherp van verstand, scherpzinnig" (55). Bijnaam.

SCHOLLIER.

Mnl. scholier "scholier, leerling; koor-knaap" (56).

SCHUTTER, DE.

Mnl. schutter "boogschutter, scherpschutter, lid van het schuttergild; hij die vee schut, de beambte die loslopend vee opvangt en in het schot opsluit" (57). Beroepsnaam.

SMET, DE.

Mnl. smet "smid, wapensmid, hoefsmid" (58). Beroepsnaam.

STANDAERT.

Mnl. standaert "standaard, een op een kandelelaar of op een andere wijze geplaatst licht, standlicht, vlaggestok met vlag of naam" (59). Bijnaam voor de persoon die de standaard droeg; vgl. D. Fähnle "der Fahnenträger einer bürgerlichen Genossenschaft" (60).

STOCKMAN.

Mnl. stoc "stam of staak van een boom; staf" (61). Stockman kan dan hetzelfde zijn als "stockdrager". Stoc kan ook zinverwant zijn met bloc. Stockman is dan een bijnaam die op zware lichaamsbouw wijst; vgl. D. naam Stock "eigensinniger Mensch, steifer Kerl" (62).

TAELEDAMAN.

Mnl. taille "verdeling van bepaalde geldelijke lasten, schatting, belasting" (63). Beroepsnaam voor de ambtenaar die bepaalde schattingen moest innen. Mnl. taille bet. ook "het kappen van hout en het steken van turf, en de daarop gemaakte verordening" (64). Naar J. Taeldeman mij meedeelde wordt in zijn dialect (Maldegem-Kleit) "taille" als "taalde" (kreupelhout) uitgesproken. In die betekenis is de naam een beroepsnaam of een beroepsbijnaam.

TAVERNIER.

Mnl. tavernier "herbergier, kroeghouder" (65). Beroepsnaam.

VLIEGHER, DE.

Mnl. vlieger "vogelvangster, hij die met jachtvogels jaagt" (66). Beroepsnaam. Vlieger is ook de "naam van een vrouwen- en mannenkledingstuk; wijde mantel" (69). In deze laatste betekenis kan het een beroepsbijnaam zijn.

WEIRDT, DE.

Mnl. wert, weirt, waert "heer des huizes; echtgenoot; herbergier" (67).

WITTE, DE.

Wit kan als bijnaam de kleur aanduiden van bepaalde lichaamsdelen, zoals het gelaat, de huid of het haar.

- (1) L. DE BO, *Westvlaamsch Idioticon*, heruitgegeven door J. Samyn, Gent, 1892, blz. 139.
- (2) P. BOUGARD-M. GYSSELING, *L'Onomastique Calaisienne à la fin du 13e siècle*, Leuven-Brussel, 1963, blz. 20.

- [3] M. GYSSELING, *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Tongeren, 1960, blz. 175.
- [4] F. DEBRABANDERE, *Studie van de Persoonsnamen in de Kasselrij Kortrijk (1350-1400)*, Handzame, 1970, blz. 93.
- [5] E. VERWIJS-J. VERDAM, *Middelnederlandsch Woordenboek, 1885-1952*, dl. 2, blz. 1411.
- [6] A. DAUZAT, *Dictionnaire étymologique des noms de famille et prénoms de France*, Paris, 1951, blz. 62-63.
- [7] J.K. BRECHENMACHER, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Familiennamen*, Glückburg/Ostsee, 1958-62, dl. 1, blz. 201.
- [8] P. BOUGARD-M. GYSSELING, *L'Impôt Royal en Artois (1295-1302)*, Louvain, 1970, blz. 37.
- [9] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 2, blz. 1474.
- [10] A. DAUZAT, *o.c.*, blz. 54.
- [11] P.H. REANEY, *A dictionary of British Surnames*, London, 1958, blz. 51.
- [12] J.K. BRECHENMACHER, *o.c.*, dl. 1, blz. 168.
- [13] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 2, blz. 69.
- [14] A. DAUZAT, *o.c.*, blz. 270.
- [15] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 2, blz. 2082.
- [16] B. VERBEKE, *De ouderdom van de huisnamen op grond van hun sociaal-economische dimensie*, Leuven, 1969, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), dl. 1, blz. 111.
- [17] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 2, blz. 1491.

- (18) I. TEIRLINCK, *Zuid-Oost-Vlaandersch Idioticon*, Gent, 1908-22, dl. 1, blz. 447.
- (19) *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, 's Gravenhage-Leiden, 1889, vlg., dl. 5, blz. 356.
- (20) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 9, blz. 747.
- (21) F. DEBRABANDERE, *o.c.*, blz. 115.
- (22) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 3, blz. 1402.
- (23) L. DE BO, *o.c.*, blz. 446.
- (24) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 3, blz. 560-566.
- (25) A. DAUZAT, *o.c.*, blz. 113.
- (26) F. DEBRABANDERE, *o.c.*, blz. 211.
- (27) J.K. BRECHENMACHER, *o.c.*, dl. 2, blz. 17.
- (28) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 3, blz. 1275.
- (29) I. TEIRLINCK, *o.c.*, dl. 2, blz. 123.
- (30) B. VERBEKE, *o.c.*, dl. 1, blz. 174.
- (31) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 3, blz. 1435.
- (32) *Ibid.*, dl. 3, blz. 1529-1535.
- (33) *Ibid.*, dl. 3, blz. 1694.
- (34) B. VERBEKE, *o.c.*, dl. 1, blz. 183.
- (35) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 3, blz. 1695.
- (36) *Ibid.*, dl. 3, blz. 2043-2044.
- (37) B. VERBEKE, *o.c.*, dl. 1, blz. 193.
- (38) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 4, blz. 245-246.
- (39) *Ibid.*, dl. 4, blz. 271.
- (40) *Ibid.*, dl. 4, blz. 338.
- (41) *Ibid.*, dl. 4, blz. 914.
- (42) M. GYSSELING, *L'Onomastique Calaisienne à la fin du 13e siècle*, Leuven-Brussel, 1963, blz. 51.
- (43) E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 4, blz. 1657.

- [44] P.H. REANEY, *o.c.*, blz. 152.
- [45] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 4, blz. 1337-1340.
- [46] A. DAUZAT, *o.c.*, blz. 442.
- [47] C. TAVERNIER-VEREECKEN, *Gentse Naamkunde van ca. 1000 tot 1253*, Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek, 1968, blz. 266.
- [48] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 4, blz. 1923.
- [49] *Ibid.*, dl. 4, blz. 113.
- [50] *Ibid.*, dl. 6, blz. 200.
- [51] B. VERBEKE, *o.c.*, dl. 1, blz. 259.
- [52] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 6, blz. 568-569.
- [53] *Ibid.*, dl. 7, blz. 219.
- [54] C. TAVERNIER - VEREECKEN, *o.c.*, blz. 291.
- [55] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 7, blz. 331.
- [56] *Ibid.*, dl. 7, blz. 626.
- [57] *Ibid.*, dl. 7, blz. 828.
- [58] *Ibid.*, dl. 7, blz. 1371-1373.
- [59] *Ibid.*, dl. 7, blz. 1930.
- [60] J.K. BRECHENMACHER, *o.c.*, dl. 1, blz. 425.
- [61] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 7, blz. 2176-2183.
- [62] J.K. BRECHENMACHER, *o.c.*, dl. 1, blz. 676.
- [63] E. VERWIJS-J. VERDAM, *o.c.*, dl. 8, blz. 10.
- [64] *Ibid.*, dl. 8, blz. 35.
- [65] *Ibid.*, dl. 8, blz. 103.
- [66] *Ibid.*, dl. 9, blz. 620.
- [67] *Ibid.*, dl. 9, blz. 2311.

J. LUYSSAERT.

+

+

+

Een Salomonsoordeel

Op 1 juli 1761 overleed te Hansbeke de 42-jarige Maria Francisca (H)aerens, echtgenote van Joannes Maenhout, landbouwer, die achterbleef met 4 minderjarige dochters, waarvan de oudste 14 jaar en de jongste 5 jaar oud was. Pieter Lamme, zwager, wonende te Nevele, werd als "maternelen deelvooght" aangesteld.

Ongeveer 10 jaar later hield de reeds bejaarde Joannes Maenhout, met behulp van zijn twee jongste dochters, Maria Christina en Livina, het landbouwbedrijf nog steeds op gang.

De deelvoogd, Pieter Lamme, was echter van mening dat de meisjes "alsnoch seer weynigh ter schoole gegaen" hadden "ende mitsdien weynigh ervaeren inde lecture, schrijven, naeyen et^a gelyck sy behooren te leeren ende onderwesen te syn."

Blijkbaar nam hij zijn plicht als voogd zeer ter harte want hij drong vriendelijk bij de oude boer aan om de weesmeisjes "te laeten uytwoonen ter scholen in cloosters ofte sevire plaetsen", maar de vader wimpelde de herhaalde verzoeken af.

Pieter Lamme wendde zich ten slotte tot de wethouders van Hansbeke, oppervoogden van de wezen; hij verscheen

op 13 april 1774 in "gebannen wettelycke vierschaere ter maenynge van Sieur Frans Braet, bailliu", waarbij ook aanwezig waren Pieter Van Kerrebroeck, burgemeester, Pieter De Schuyter en de halsstarige vader Joannes Maenhout, beiden schepenen.

De deelvoogd vertelde de schepenbank over zijn herhaaldelijk en tevergeefs verzoek; hij verklaarde bovendien dat de weeskinderen door de hun langs moederszijde achtergelaten eigendommen "als seer wel voorsien van middelen" mochten beschouwd worden en dat hun vader "jaerlycx van sweesen goederen proffiterende, volgens recht ende costume ghehouden" was de meisjes "te leeren verstant ende wysdom naer hunnen staet, als andere saecken, van welspreekentheyte alwaer t' selfs de fransche taele" (1)

Hij vroeg tenslotte dat de wethouders in het familiegeschil zouden willen tussenbeide komen en de in gebreke blijvende vader zouden gebieden zijn kinderen op school te plaatsen.

Ondervraagd door de vierschaar antwoordde de oude Maenhout, die zich als een vrij conservatieve landsman gedroeg, dat hij zijn wezen in de "prochie noch van over eenigh tyt heeft ter scholen laeten gaen om te leeren inde schole lesen schrijven ende naeyen" en "cock dat sy redelyck connen lesen schrijven ende naeyen gelyck lantslieden maer en behouven te connen".

Hij voegde eraan toe dat hij zijn dochters bij hem thuis wenste te

houden "om in syne vidiciteyt bij hem te blijven leeren, wercken, observieren de menargie inde lantsbauwerije" zoals "hij bij syn ouders heeft gedaen sonder oyent thebben uytgewoont."

Tenslotte beklemtoonde hij dat de meisjes op de hoeve niet gemist konden worden wegens zijn "gebreckigheit ende aude van bij de 70 jaeren, daer sonder hij de lantsbauwerije soude moeten abandonneren ende t'huyshouden staecken."

De wethouders hielden hun beslissing in beread. Na het advies te hebben ingewonnen van "rechtsgeleerden postulerende inde Raede van Vlaenderen" verzochten zij "in gebannen vierschaere, den 18 meye 1774," Joannes Maenhout aan hen voor te leggen "den staet ende bewijs van goederen ten sterfhuyse van syne huysvrauwe gemaect ende gedaen", ten einde zich te kunnen informeren over de sociale toestand van de betrokkenen.

Na inzage van de bedoelde familiestukken en andermaal "met advys van rechtsgeleerden" werd de oppositie van de vader, op de wetsvergadering van 12 oktober 1774 door de wethouders afgewezen; ze velden als wijze raadslieden een Salomonsoordeel, en gelastten Joannes Maenhout de "weesen par toure, d'een vooren ende d'ander naer, te stellen in een clooster alwaer men pensionairen is houdende, tot het becommen hunner nodige educatie, dit respectievelyck voor den tydt van een jaer en alf".

De hiermee gepaard gaande kosten ten bedrage van ongeveer "vierentwintigh

ponden grooten bij jaere" dienden te worden vereffend met de "revenue" van de moederlijke goederen van de wezen.

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, register 160).

Aanranding op de eerbaarheid

Livijne Therese Martens fa Judocus, ongeveer 12 jaar oud, verbleef bij haar kozijn Pieter Martens, kleermaker, die "bij Hansbeke plaetse" woonde.

Op zondag 17 juli 1774, na de middag, was het meisje "gegaen, uyt het huys van haeren cousijn" om wat te "spelen met andere kinderen inden voetwegh achter t'hof vanden greffier" van de "prochie, wat oost van de kercke" (1).

"Corts naer 't vesper geluyt ende naer den een ure naer noene" was Jan Baptist Vermeire fs Marten, jongman, "wat bedranckt", bij haar gekomen en vroeg "of sij met hem wilde gaen, dat hij drij vogels wiste woenen, om die te rooven."

Toen het meisje hem vroeg "of het verre was te gaen, ende hij haer anseggende van neen", was "sij content ghewaest ende met hem alleene vertrocken."

Vermeire deed het kind voorop lopen; op zijn aanwijzingen gingen ze "langst den voetwegh loopende oostwaerts naer Meerendre, tot wat redelijcke distantie achter d'eirmittage" (2).

(1) De huidige Doornbosstraat

(2) Nu de Kluize.

"Jan Frans Verloockt, soone van Aernaut, jongman ende dienst knecht smidt, woonende met den smidt van Hansberke Lieven Reyniers, audt ontrent XX jaeren", en "Judocus Lievens, jongman, soone van Marten, orlogie knecht, audt ontrent beth twintigh jaeren" waren samen "corts naer den een ure naer noene" insgelijks "gegaen langs den voetwegh loopende voor bij d'eirmittaegie met intentie om naer Meerendre vespers te gaen."

Wanneer zij gekomen waren "tot in t'straettien an d'Eystackers, loopende noortwaerts van dien voetwegh"... "hebben sij ghehoort een overluyt gekerm ofte geroep van eene jonckheyt."

"Bedunckende datter iets vreemt te doene was, sijn sij t'saemen daer naer toe geloopt langs t'ghemelde straettien"... "tot an ende op het stuck lant", gelegen ten oosten van het landstraatje en dat gedeeltelijk begroeid was "met cooren langs den cant vanden elscant" en gebruikt werd door de weduwe van Marten Vermeire.

Ze bemerkten er "het dochterken" dat "krijssende en droevigh, alsmede g'altereert, mitsgaeters besmuystert, ende van achter ende van vooren als an haer rocks beeirt was" en dat "doende was met sijn hooftmutse op te setten ende sijn hoofd hair in te strijcken."

Toen zij aan het meisje vroegen wat er gebeurd was, antwoordde het "al snockende" dat Jan Vermeire "op haeren buyck hadde gelegen" en op haar geroep was weggelopen.

Uit de verdere gedetailleerde verklaringen van Vijntjen Martens aan de wethouders van Hansbeke, blijkt overduidelijk dat het hier een (poging tot) verkrachting betrof.

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 145).

Moedwillige aanvaring op de Brugse Vaart

Nadat de graafwerken van de Brugse Vaart in 1623 voltooid waren, ontstond onder de regelmatige vervoerdiensten per schip van reizigers en goederen een dagelijkse rechtstreekse verbinding tussen Gent en Brugge en omgekeerd; de trek-schuit, die deze dienst verzekerde, werd de "grootte baerg(h)e" genoemd in vergelijking met de kleinere marktschepen die (wekelijks) vanaf de heerlijkheden naar de aloude steden vaarden.

"Van beth als veertich jaeren" hadden de Van Pameles "het maertschip" bevaren "commende wekelicx van Meirendre, Hansbecque, Bellem ende Aeltre naer Brugghen ende wederomkeerende."

Zoals "synen vaeder ende voorsaeten" het voor hem waren, was Gheeraert Van Pamele op vrijdag 8 april 1661 schipper van dit marktschip.

Op die schuit, die in de richting van Brugge vaarde, zaten talrijke personen "omleeghe inde ronf" of stonden op het dek.

Onder hen waren er verscheidene kooplieden : Marten Van Maldeghe ms

Roelants 66 j. en Jaecques Lambrecht fs
Jaecques 56 j., beiden "woonende binnen
de prochie van Hansbecque", Rogier De
Witte fs Cornelis 56 j. en Passchier
Breckene fs Jans 43 j., beiden "woonende
binnen de prochie van Landeghem", allen
koopmannen "van lynen laeckenen", Pieter
De Meyere fs Phles 33 j. uit "Meirendre,
lansman ende coophandel doende van lynen
laeckenen", en Pieter De Baets fs Gilles
66 j. uit Landegem, "laeckecooper van
synen style."

"Tussen Rostyne ende Sinte Jooris
ten Distele" was het marktschip "te ghe-
moete gecommen de baerge van Brugghe op
Ghendt" "commende van Brugghe" en "waerop
schipper was Steven Jacobs."

Gheeraert Van Pamele en Christof-
fel Rootsaert "synen styffvaeder die was
staende an het roer ofte stier" hadden
bij het naderen van de bargie hun "baerge-
ken ofte maetschip gevoert ende gestiert
seer dichte an het lant ende soo gemaect
lyber passage ende plaetse omme de groote
baerge te laeten passeren" daarbij "blyf-
vende soo ande cant soo naer ant lant alst
mogelicx was."

"Niet jeghenstaende dies" steven-
de "de groote baerge recht op ende jeghens"
het "cleyn baergeken ofte maertschip, in
sulcker voughe dat de baerge heeft gegeven
eenen grooten stooft ofte smuts an het
baergeken", dat "seere was craekende."

Er ontstond enige paniek aan
boord waarbij "alle de persoonen, die op
het maertschip waeren, an landt ende inde
reviere waeren sprynghende om hemlieden te

salveren vuyt vreesse dat het baergeken in gronde soude gevaaren wesen" en "alle de menschen, die omleeghe int selve maertschip waeren, seere waeren roupende ende schreeuwende vuyt benautheyt van te vergaen ende versmooren."

Terwijl de bargie onbekommerd verder naar Gent vaarde, bleek dat het martschip "door den stooft" "lack geworden" was en dat in de schuit "waeter gecommen" was; ook waren "eenighe daylen afgespronghen."

Volgens de getuigenissen van de aanwezige kooplieden, die hierover door "burchmeester ende schepenen vande prochie ende heerlyckhede van Hansbecque" werden ondervraagd, gebeurde de aanvaring moedwillig en had de bargie "gemackelick connen passeren sonder" het marktschip "te toucheren ofte intresseren."

Wellicht had Jacobs, de schipper van de "grootte baerge", het reeds lang op het "cleyn baergeken" gemunt want reeds te voren had hij Van Pamele "verdreecht" zijn schuit "inde gront te vaeren", alhoewel deze tegenover Jacobs "gheen voorgaende obstacle ofte contraversen en hadde ghemaect nocte gedaen."

Ook na de moedwillige aanvaring had Jacobs nog dikwijls gedreigd het marktschip "in gronde te seylen", "door deselve menasserynghe dieverssche personen vergoet syn afgebleven ende niet meer hun hebben durven betrouwen op" het kleine marktschip.

Was dit misschien de uiteinde-
lijke betrachting van de (naijverige)
schipper van de "grootte baerge" ?

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel
144).

A. MARTENS,
De Pinte.

+
+
+

HET ERASMUSGENOOTSCHAP TE LANDEGEM:

20 JAAR

In 1952 had wijlen Jozef MARTENS ingezien dat bij heel wat mensen de behoefte bestond om vrij, open en pluralistisch gedachten uit te wisselen over om het even welk onderwerp. Hij werd dan ook de stichter en de eerste voorzitter van een vereniging die haar naam ontleend heeft aan die grote Nederlander die omstreeks 1500 met een voor die tijd ontstellende ruimdenkendheid allerlei menselijke problemen in woord en geschrifte heeft behandeld : ERASMUS.

Het Erasmusgenootschap heeft in het Landegemse verenigingsleven steeds een "aparte" plaats ingenomen : als culturele vereniging heeft het zich nooit aan enige levensbeschouwelijke of politieke richting gebonden.

De gespreksavonden hadden aanvankelijk plaats in het Parochiaal Tehuis tot zich, vele jaren geleden, een jammerlijk incident voordeed met de geestelijke overheid. Achteraf is alles bijgelegd, maar intussen diende de vereniging uit te zien naar een ander lokaal. Eerst werd een klaslokaal van de Gemeentelijke Jongensschool ter beschikking gesteld, maar dat bleek niet de ideale oplossing te zijn : schools, ongezellig en gespannen zaten de aanwezigen tussen de schoolbanken. Het bestuur kwam toen op het idee de gespreksavonden "ten huize van" enkele (bestuurs)leden te beleggen. Tot heden is die formule ideaal gebleken !

De techniek die bij de gespreks-avonden gevolgd wordt is gewoonlijk deze : één of meer gastsprekers leiden een bepaald onderwerp in en daarna wordt daarover van gedachte gewisseld.

Bij het begin van elke cyclus stellen de leden zelf het programma samen.

De laatste jaren kwamen op die manier o.a. de volgende onderwerpen aan de beurt :

- De mens in het arbeidsproces (dhr. J. Turf - E.P. Luykers)
- Pessimisme in de poëzie (dhr. W. Haesaert)
- Geboorteregeling (Dr. Willems)
- Muziek en luisteraar (Prof. Snacken)
- De evolutie van de mens (Dr. A. Gauthier)
- Apartheid in Zuid-Afrika (Dr. Bashof)
- Seksuele opvoeding (Juffr. A. Baek)
- Tsjecho-Slowakije (J. Turf)
- Ruimtelijke ordening (Prof. J. Boon)
- Studentenrevoltes (dhr. W. Weyns)
- Ontwikkelingssamenwerking (Prof. W. Dumon)
- Hoe ervaart de arbeider zijn situatie (Jan en Robert, metaalbewerkers)
- Te veel universitaires ? (Prof. W. De Keyser)
- Katholiek en Protestant in Noord-Ierland (dhr. Walsh)
- Jeugd en moderne maatschappij (Prof. Snacken)
- Gesprek met en over "Dolle Mina's"
- Anti-alkoholisme (georganiseerd samen met de studentenklub "De Riddersladders")
- Wat brengt de hervorming van het onderwijs? (dhr. F. Moerkercke)

- Belgische problemen (Prof. R. Tavernier)
- Het hippie-verschijnsel (Jan en Polly)
- Suriname, Nederland buiten Europa (dhr. K. Bouman)
- Een kloof tussen Kunstwerk en Kijker ? (dhr. De Naeyer)
- Geschiedenis van het onderwijs in België (Prof. R. Tavernier)
- Wat is de funktie van de school ? (dhr. G. Vercaempt).

In dezelfde zin en dezelfde geest - open, vrij en steeds de opinie van anderen respecterend - gaat het Erasmusgenootschap verder. Wijlen Jef MARTENS is er helaas niet meer bij; anders zou hij wellicht getuigen : "het Erasmusgenootschap is gebleven wat ik er bij de stichting mee bedoeld heb".

Eli T'HOOFD.

SPROKKELINGEN

"Loreynsche" soldaten in een verlaten Hansbeke

Een niet onbelangrijk detail in de geschiedenis van Hansbeke werd opgetekend in een attestatie over Marten Claeys, herbergier op de wijk Reybroek.

Deze attestatie luidt woordelijk :

"Wij onderschreven notabelen, insetenen ende seer na-bij ghebueren van Marten Claeys, attesteren bij desen waerachtich te wesen ende goede memorie te hebben, dat den selven Marten Claeys ten jaere 1645, ten tijde dat de loreynen upde selve prochy ende daerontrent zijn ghecommen, twelck is gheschiet vande maent van Juny tot ontrent den XVten October 1645, in sijn huys gheen bier en heeft ghetapt, ten respecte dat hij Claeys benefens alle ander prochyaenen was ghevlucht, soo vande loreynsche soldaten als franschen vyant, twelck hem heeft belet sijn neerynghe van biertappen te doene; belovende tselve andermael te declareren ertoe vermaent zijnde, toorconden desen greffier, desen 2 Septembre 1651",

en was ondertekend door Bertholomeus Thijs en Guilliams Dhert, alsmede door Jan Van Hulle, Guilliams Claeys, Pieter Bekaert en Guilliams De Bruyne met hun "merck".

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 144).

Verhanging aan de galg

Een doodsvonnis, met autentieke handtekeningen van degenen die het velden, is in het oud archief van Hansbeke verzeild (?) geraakt.

Het luidt als volgt :

"Om dieswille dat ghij Joannes Lambrecht fs Jans, in de wandelinghe genoempt Jan Van Ladeuze, audt vier a vijfenviertigh jaeren, gebortigh van Etichove, Lande van Aelst, u, soo verre vervoordert hebt, van in de maent Octobre ofte Novembre vanden jaere 1752, naerdien gij, ten huysse ende herberghe van Jan De Smet binnen de prochie van Leupeghe, benevens uwe complicen ende Frans Van Cauwenberghe coopman binnen de stadt van Middelbourgh in Zeelant, tot diepe in den avont, wijn bier ende brandewijn gedroncken hadt, al t'welcke door den selven Cauwenberghe oock betaelt is geworden, met de selve uwe complicen, te resolveren van ditto Cauwenberghe te attaqueren ende tot dies vuyt de selve herberghe gegeen sijnde met de gemelde complicen tot achter de vijvers competerende d'abdije van Maegdendaele, den meergemelden Cauwenberghe op de publicque baene aldaer afgewacht hebt, den welcken corts daer naer gecommen sijnde, ghij met de selve uwe complicen verraderlijck geagresseert ende bij de kele ende beenen genomen hebt, dat hij ter aerden gevallen is, door de menighvuldige slaeghen ende quaede tracteminten, tot soo verre dat hij bevreesst sijnde voor sijn leven t'selve door

bidden ende schoon spreken maer behouden
en heeft,
boven dat ghij gedurende den selven tijdt
den voorseyden Cauwenberghe dieftelijk
ende met geweldt afgenomen hebt al sijn
gheldt, t'gonne hij over hem was hebbende,
benevens sijne silvere snuyfdooze, schoen
ende broekgespen, welck geldt ghij, bene-
vens uwe complicen ter plaetse vande
agressie gedeelt hebt, ende de silvere
snuyfdooze te coope gepresenteert hebt
aen eenen silversmet binnen de stadt
Geeraertsberghe, mitsgaders de silvere
schoengespen bij u oock vercocht sijn ge-
worden aen eenen silversmet binnen de
stadt Audenaerde,
soo alles breeder ten processe volghens u
eyghene bekentnisse als andersints compt
te blijcken den rechter om genoughen,
alle het welcke niet lijdelijk sijnde in
een landt van rechte sonder condigne
straffe ander ten exemple,

soo ist dat wij, mannen van leene van den
hove der heerlijckhede van ter borgh in
Marcke, gesien het proces crimineel, cri-
minelijk ende extraordinairlijk t'uwen
laste beleedt bij sieur Pieter Anthone
Roman, bailliu van desen hove ende heer-
lijckhede, heesschere cause officy, bij
requeste vande sevenentwintighsten maerte
1759, ende naerdere conclusien bij hem
bij punten ende tichten respectivelijk
van den XXIVen ende XXVen Maerte 1760 ge-
nomen, met advijs van rechtsgeleerde,
recht doende,
wijsen ende condempneren u, ter causen
ende tot reparatie vande faicte hier
vooren ende ten processe vermeldt,
geleyt te worden ter ordinaire plaetse

patibulaire deser jurisdictie, om aldaer door den scherprechter aen eene galghe met de coorde aen den hals gehenghen ende geexecuteert te worden tot aan de dood daer naer volght, verclaerende alle de goederen soo meubele als immeubele, de leenen daer onder begrepen, geconfisqueert ten proffijte van de gonne die het behoort, de costen vanden processe ende misen van justitie naer taxaetie alvooren gededuceert, actum ter maenisse vanden heesscher kennisse wijsdom ende condempnaetie van sieurs Dionisius Truyen, P.F. Truyen, Jacobus Vercleyen, Joannes Blondelle, Joannes Lodins, C.A. Ogiers ende Jooseph D'Hondt met F.A. Vander Donckt greffier ende leenmannen van hove ende vergaedinghinghe extraordinaire desen VIIien April seventhien hondert tsestigh, toorconden greffier."

(Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 145).

A. MARTENS.

BOMBOARE

DIALEKTWOORDEN en -WENDINGEN uit het LAND VAN NEVELE

Met deze rubriek, die we regelmatig hopen op te nemen in ons tijdschrift, kunnen wij allerlei richtingen uit. Ongetwijfeld kunnen wij hiermee niet meer dezelfde bedoeling hebben als de eerste (verdienstelijke !) Vlaamse dialectwoordenverzamelaars uit de 19de eeuw, die de nu eens uitgesproken dan weer verholen betrachtting hadden heel wat "goede Vlaamse" woorden in het Algemeen Nederlands opgenomen te krijgen (1). Het is intussen immers duidelijk geworden dat het taalgebruik niet gedikteerd kan worden door één of enkele taalkundigen, maar door de taalgebruikende gemeenschap zelf, die a.h.w. een "natuurlijke" selectie maakt uit de beschikbare mogelijkheden. Als we b.v. zien dat vele woorden i.v.m. het traditionele landbouwbedrijf verdwijnen, dan komt dat niet doordat die woorden zelf niet goed hanteerbaar (meer) zijn, maar gewoon doordat de zaak/de handeling waarnaar ze verwijzen aan het verdwijnen is. Misschien is het wel wat gewaagd dat selectieproces in onze dagen (nog) 100% "natuurlijk" te noemen : A.B.N.-invloed via school, krant, radio en televisie enerzijds en steeds veelvuldiger contact met mensen uit economisch (en bijgevolg meestal ook taalkundig) invloedrijker gebieden gaan die keuze steeds meer dirigeren, zodat we vroeg of laat, wellicht het eerst in de woordenschat, tot een grondige (daarom niet totale !) uitvlakking van de dialecten zullen komen. Men kan dat nu betreuren of

toejuichen, maar veel zal dat aan die heel waarschijnlijkste evolutie niet veranderen. Die evolutie is zich ten andere al onder onze ogen aan het voltrekken, alleen zijn wij ons er niet steeds van bewust. Toch zal het ieder van onze leden al wel opgevallen zijn dat een jongere of oudere generatie niet meer spreekt zoals hijzelf en zijn leeftijdsgenooten. Het duidelijkst is die tendens merkbaar in het woordgebruik.

Met deze rubriek kunnen wij o.i. dus geen taalpolitieke bedoelingen hebben. Het taalgebruik en de taalevolutie zijn zelfs in het verleden immuun gebleken tegenover dergelijke ondernemingen.

Wat kunnen wij dan wel nastreven? Als heemkundigen zijn wij allen geïnteresseerd in ons "heem" in zijn ruimste betekenis, dus uiteraard ook in de mens die het heem bewoont en door zijn gedragingen op dat heem een "eigen" stempel drukt. Een heel belangrijk aspect van dat gedragspatroon vormt de manier waarop wij onze gedachten uitdrukken, ons taalgebruik van alle dag. In die optiek kunnen deze "dialekt-taaltuintjes" m.i. dan ook de volste zin en bestaansrecht hebben als nader, bewustere kennismaking met onze levende en verdwijnende - dialektrijkdom. Dat houdt meteen in dat wij ons niet mogen beperken tot de heel speciale (vak)woorden, maar ook alledaagse woorden uit onze streek moeten er aan bod kunnen komen. Ook van die woorden is het vaak interessant te weten waar ze vandaan komen, wat ze (kunnen) betekenen en in welk gebied ze precies gebruikt worden. O.i. wordt dit dus liever geen soort "rariteitenkabinet" (al wekken de woorden die we

in deze eerste aflevering bespreken misschien toevallig wel die indruk) en ook geen "bureau voor taaladvies".

Tot slot van deze inleiding nog een paar technische opmerkingen. Allereerst wensen wij te beklemtonen dat deze rubriek geen monopolie is van één of meer mensen, maar van en voor alle leden. De lezer (of vragensteller) mag ook niet altijd een pasklare oplossing voor alle aangesneden problemen verwachten. Heel vaak immers geeft het "taalwonder" zijn geheimen niet prijs. In dat geval delen wij eerlijkheids-halve alleen de bekende feiten en de mogelijke veronderstellingen mee.

Ons "Land van Nevele" vormt taalkundig geen eenheid. Het hoeft dus geen verwondering of ongerustheid te wekken als sommige (de meeste?) van de behandelde woorden en uitdrukkingen ook wel buiten het Land van Nevele voorkomen of, binnen het Land van Nevele, slechts in één of een paar dorpen gebruikt worden.

Vragen, nadere informatie, actieve medewerking en opbouwende kritiek zijn van harte welkom.

1. BOMBOARE, BIMBOMBOARE, BOARRONKERE, BOOMRONKERE

Dat zijn algemene benamingen voor de meikever die, blijkens een beknopte rondvraag, in ons studiegebied voorkomen. Die veelheid aan benamingen voor zo'n klein gebied kan op het eerste gezicht verwondering wekken, maar het is een algemeen verschijnsel dat onze voorouders enorm vindingrijk

zijn geweest bij het geven van namen aan lagere, maar heel bekende diersoorten (b. v. ook de kikker, de vlinder, de wesp, de regenworm, enz.). Van de benamingen voor de meikever is onlangs een kaart verschenen voor heel het Nederlands taalgebied (2). In de legenda bij die kaart komen zomaar eventjes 53 verschillende benamingen voor dat insect voor; 2 van de hierboven vermelde woorden uit onze streek ontbreken dan nog, nl. bimbomboare en boarronkere. Misschien is dat te wijten aan het feit dat men in Amsterdam voor onze streek over weinig gegevens beschikte. Uit ons studiegebied zijn inderdaad maar 2 namen voor 2 verschillende plaatsen gekarteerd : boomronker voor Nevele en bomboare voor Landegem. Boomronker komt volgens die kaart alleen in Oost-Vlaanderen en in de buurt van Tielt voor (uiteraard naast andere benamingen zoals meulnare, ronkaard, averulle, enz.). Bomboar(d)e is slechts voor vier plaatsen in heel het Ndl. taalgebied genoteerd, telkens in Oost-Vlaanderen : Landegem en Zomergem enerzijds en Temse en Steendorp (Waasland) anderzijds.

Wat is nu de oorsprong van die woorden uit het Land van Nevele ?

a. BOOMRONKER - BOARRONKER : zijn allebei samenstellingen met -ronker als 2de element. Dat ronker slaat uiteraard op het typische gebrom dat de meikever laat horen bij het vliegen. Het eerste element maakt duidelijk waar het dier meestal vertoeft : boom- is hierbij vrij algemeen, boar- is iets specifiek. Boaren zijn in het Land van Nevele immers een grote soort hazelnoten. Volgens de dialectwoordenboek-

ken is het woord boar(d)note (betekenis : grote, meestal gekultiveerde soort hazelnoot) algemeen verspreid in Oost- en West-Vlaanderen. Het woord is wellicht geïnspireerd op de vorm van het omhulsel waarin de noot zich bevindt.

b. BOMBOARE - BIMBOMBOARE : allebei heel wat moeilijker te verklaren. Op het eerste gezicht zou men voor -boare weer kunnen denken aan de hazelnoot van hierboven, maar dat lijkt weinig zinvol als we het gehele woord bekijken. In het *Waasch Idioticon* (1900) van A. Joos (blz. 132) vonden wij het woord in de vormen bombaar en bombaar. Volgens een schriftelijke mededeling van J. STROOP (Amsterdam), die de meikever-kaart samenstelde, heeft het woord te maken met bombarderen, wat, volgens de woordenboeken, o.a. betekent "leven, lawaai maken" (3). Ook bombarde (een soort orgelregister, laag van toonhoogte) en bombardon (koperen blaasinstrument met een krachtig basgeluid) behoren, steeds volgens dhr. J. STROOP, tot dezelfde woordfamilie. Wij geloven dat onze informant het hier bij het rechte eind heeft. Bij de vorige benamingen op -ronker hebben wij immers al gezien dat het typische geluid (gebrom) van de vliegende meikever wel vaker tot de benaming van het dier aanleiding gegeven heeft. Zowel bombarde als bombardon noemen iets wat een laag, brommend geluid veroorzaakt; welnu, die woorden kunnen ook gemakkelijk op het dier overgedragen zijn dat een dergelijk geluid voortbrengt.

Ten slotte nog iets over BIMBOMBOARE, dat volgens onze gegevens alleen in Landegem gebruikt wordt. Het woord

lijkt me een afleiding (nl. een klankna-
bootsende uitbreiding) van bomboora te
zijn. Misschien is die sekundaire benaming
ook wel lichtjes in de hand gewerkt door
een ander, gelijkaardig klanknabootsend
woord, nl. bimbombam voor klokkengelui.

Besluit : de vier benamingen voor de mei-
kever zijn wellicht alle geïnspireerd op
het brommend geluid dat hij maakt. Twee
ervan, nl. boarronkere en bimbomboora
zijn me alleen in het Land van Nevele be-
kend.

2. De NEUZE van het dak

Betekenis : het onderste deel van een stro-
of pannendak dat over de muur uitsteekt
(4).

Op het eerste gezicht is er aan
dit woord weinig te verklaren : wegens de
uiterlijke gelijkenis heeft er betekenis-
overdracht plaatsgegrepen van het li-
chaamsdeel naar de hier behandelde zaak,
zou men kunnen denken. Toch is de werke-
lijkheid i.v.m. de oorsprong van het woord
iets komplekser. Inderdaad, in de overige
Vlaamse dialecten komt dat woord in deze
betekenis niet voor, wel kent men elders
het enigszins gelijkaardige euzie (minder
vaak oozie), zodat wij ons kunnen afvra-
gen : is het Nevelse neuze (met hierboven
vermelde betekenis) soms niet verwant met/
ontstaan uit dat algemeen woord euzie ?
In het *Beknopt Etymologisch Woordenboek*
van J. VERCOUILLIE (1925) (6), blz. 251,
vinden wij over dat woord het volgende,
Mnl. osie, eusie, uit x ovese - ohd (5)
obisa ... Go (6) ubizwa = overdekte plaats:
afleid. van den stam van over.

Voor eusia beschikken wij hiermee over heel oude bewijsplaatsen. Hoe kan het Nevelse neuze nu uit euzie ontstaan zijn? Uit het huidige Nevels weten wij twee dingen met zekerheid: 1) neuze is er mannelijk en 2) vóór een mannelijk woord dat begint met een klinker staat, van het bepaald lidwoord, niet de vorm de maar den (b.v. den akker). Als nu euzie het voorstadium van Nevels neuze is geweest, dan mogen wij veronderstellen dat men er ooit gesproken heeft van den euzie (of, met verdoefte eindklinker, euzē). Op een bepaald ogenblik kan dan het bewustzijn van de verwantschap tussen over-/euer- en euz(i) verloren gegaan zijn, zodat men de verbinding den euze, daarbij denkend aan het ietwat gelijkvormige lichaamsdeel neuze, als de neuze ging interpreteren. Een dergelijke ontwikkeling is niet onmogelijk, heel waarschijnlijk zelfs, want er zijn in onze dialecten nog meer dergelijke processen aan te wijzen: b.v. den uchtink → de nuchtink. De n van het lidwoord is dus naar het volgende zelfstandig naamwoord overgeheveld. Bij neuze (uit euze) zal dat proces wel vergemakkelijkt zijn door de associatie met het vormgelijke lichaamsdeel. Het Nevelse woord neuze is dus wellicht het eindresultaat van een paar "taalkundige kortsluitingen" bij het vroegere woord euz(i)e.

(1) Zie hierover o.a. L. SAVER, „Een Meetjeslands dialectwoordenboek, Berichtenblad Jg. I, nr. 4, blz. 9-19.

(2) Nl. in de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland*. Ze werd samengesteld door J. STROOP en gepubliceerd in 1971 (afl. 9, kaart 8).

- (3) *Woordenboek der Nederlandse Taal*,
deel III, blz. 327.
- (4) Zie A. JANSSENS, *Een verdwenen be-
roep : het strodekken*, Berichtenblad
Jg. III, blz. 16.
- (5) Oudhoogduits.
- (6) Gotisch, een Germaanse taal waarvan
ons uit de 5de eeuw na Chr. al teksten
zijn overgeleverd.

J. TAELEMAN.

Van der Linden bij te weten.
 het "Gedicht" "Gedichten" van
 nulle cussen vloe wuzen "voerseker" om
 hadden een 20-tal dapperen zich in loten-
 gaven zich in de natuur te wagen. Toch
 meeste vader hebben er te voorkeur aan
 meden geen met geiten hebben) en de
 moese teg van 1875 (konia we er trouwens
 19 maart was in alle geval de eerste zo-
 het oerkerke is evenwel met. (Londen
 het eiocht (of. naar (ontwonderlijk) en
 lichten : als het weer goed moet zijn, is
 dat, ons bij elke gelegenheid voort te
 van het weer geen meer

Alfonsus Lichter de orkerke
 in vore trekken de psychologie van het
 spel toe hierbij bedoelde hij dat het
 een van trinitaire diogenes is de de mens.
 dus wellicht een noodzakelijk element
 vort dat mentaal evenwicht (ook niet
 rukt onze J.V. als speidder waar als
 een gevecht instrument (v.l.). Gevechten
 is hier in de "psychologische" manier-
 ving een nieuwe dimensie bijkomen : de
 tot het coöperatieve werk en de socia-
 te individuele organisatie spannen ko-
 ren via de individuele speidder die tot
 ontleding (zie d.v. het feit dat men zich
 dit het spel vaak identificeert met een
 te andere verlaten).

1. VERSLAGEN

Film + voordracht over BOL- EN KEGEL-
SPEL IN VLAANDEREN door Lic. Renaat
VAN DER LINDEN te Lotenhulle op
zondag 19 maart 1972

De goden van het weer gaan maar door, ons bij elke gelegenheid voetje te lichten: als het weer goed moet zijn, is het slecht (cfr. onze lentewandeling), en het omgekeerde is evenzeer waar. Zondag 19 maart was in alle geval de eerste zomerse dag van 1972 (zoals we er trouwens nadien geen meer gezien hebben) en de meeste leden hadden er de voorkeur aan gegeven zich in de natuur te wagen. Toch hadden een 20-tal dapperen zich in Lotenhulle tussen vier muren "verschanst" om het effenaf formidabele "optreden" van dhr. Van der Linden bij te wonen.

Allereerst lichtte de spreker in grote trekken de psychologie van het spel toe; hierbij betoogde hij dat het spel een primaire behoefte is in de mens, dus wellicht een noodzakelijk element voor het mentaal evenwicht (ook hier duikt onze T.V. als speldoder weer als een gevaarlijk instrument op!). Bovendien is daar in de "geciviliseerde" samenleving een nieuwe dimensie bijgekomen: de door het onpersoonlijke werk en de sociale uitvlakking opgehoopte spanningen komen via de individuele spelprestatie tot ontlading (zie b.v. het feit dat men zich bij het spel vaak identificeert met een of andere vedette).

De gekommentarieerde film was (afgezien van de technische moeilijkheden) een aangename verrassing in die zin dat hij ons konfronteerde met een wonderbare variatie in de technieken die alleen al in het bol- en kegelspel in Vlaanderen bereikt worden (of werden). Onze voorouders hebben zich werkelijk met een ongebreidelde fantasie in het spel 'geworpen'. Daar kunnen wij in onze technokratische samenleving alleen maar afgunstig van zijn. Nu wordt in de vrije tijd de sociale isolatie nog geaksentueerd.

Bewondering hadden wij bij het bekijken van de film uiteraard ook (en zelfs op de eerste plaats) voor het enorme prospektiewerk en het unieke organisatietalent van dhr. VAN DER LINDEN zelf.

Na een korte pauze volgde dan een bespreking van het onderwerp; na enkele technische vragen over de film en het bolspel zelf, kwam het gesprek vanzelf op de inleiding van de spreker: de psychologie (en dus de sociale betekenis) van het spel, meer bepaald van het bolspel. Vooral het feit dat praktisch overal de jongeren zich van het (bol)spel afgewend hebben, riep bij het relatief jonge publiek heel wat vragen op. Dhr. VAN DER LINDEN wees daarbij op een algemene creativiteitsarmoede bij de hedendaagse mens, vooral in de ontspanningssector. Elementen die daartoe hebben bijgedragen zijn ongetwijfeld de T.V. (die steeds meer kijkvee aankweekt) en de perfektionering van de transportmiddelen, waardoor de menselijke contacten vluchtiger worden en de fysische luiheid sterk toeneemt.

Wij danken dhr. VAN DER LINDEN van harte voor zijn interessant bezoek bij ons : naast een retrospectieve van een verdwijnende speltechniek bracht hij ons naar een kritische beschouwing over de zin en de (d)evaluatie van spel en ontspanning in het verleden en het heden.

LENTEWANDELING "NAAR DE LEIEKANT" o.l.v.
dhr. H.J. CASSIMAN op zondag 16
april 1972

Ondanks de slechte weersomstandigheden (en de concurrentie van de wielervedstrijd Parijs-Roubaix) kreeg dhr. CASSIMAN aan "De Vos" in Vosselare toch nog een 75-tal trouwe wandelaars onder zijn hoede. Een deskundiger gids hadden wij moeilijk kunnen aanwerven : dhr. CASSIMAN is een kind van die streek en maakte er ook een studie over om het diploma van toeristische gids te behalen.

Om 14.15 u. zette de kleine karavaan zich in beweging en via de vaak vermelde en gerestaureerde kerk van Vosselare bereikten wij op de Kouter de plaats waar de vroegere Meirelinde stond. Dat was een eeuwenoude grensboom, die in 1940 (oorlog) afgebrand is. Over die reusachtige uitgeholde boom vernamen de wandelaars allerlei buitensporige verhalen; volgens sommigen kon een hele Vosselaarse klas erin schuilen, anderen beweerden dat men er gerust een "boom" in kon kaarten.

De volgende haltes waren het Kasteel van Meire (eerste vermelding in 1353, huidig gebouw van 1923) en op Bachte de heel mooie Raesboomkapel. Via Maaigemhoek kwamen wij aan het verste punt van onze wandeling : het prachtige kasteel van Ooidonk. Dat kasteel wordt vanaf ca. 1230 vermeld als eigendom van de heren van Nevele. In de 15de en de 16de eeuw werd het een paar keer verwoest. Het huidige bouwwerk werd aangevat door de familie dela Faille, die het eigendom

in 1592 had gekocht. In 1864 kwam dit unieke renaissancekasteel in het bezit van de huidige eigenaars, de familie 't Kint de Roodenbeke.

Misschien kan de Heemkundige Kring (in september ?) eens een speciaal bezoek brengen aan dit pronkstuk van het Land van Nevele ?

Via de Blauwe Poort en het huis waar E.H. Baziel De Craene, stichter van de Vlaamse Poëziedagen, nog verbleven heeft, bereikten de wandelaars het dorp van Leerne, waar even gerust werd.

Omstreeks 16u. werd de terugtocht aangevat die ons eerst in het unieke kader rond het kasteel van Crombrugge bracht. De Blauwpoortstraat is inderdaad een nog gaaf bewaard en rustig hoekje van onze streek. Langs de Moerstraat kwam de inmiddels sterk verbrokkelde groep wandelaars aan de laatste halte : het Groot Goed ter Meersche te Vosselare. De boerderij staat nu wat eenzaam en boomloos aan de rand van de Kouter (de eigenaar wenst ze echter in de nabije toekomst weer in het groen te steken), maar zij getuigt nog steeds van een ver en groot verleden.

Omstreeks 17.45u. was iedereen (?) moe maar gezond weer aan "De Vos". Hartelijk dank aan dhr. CASSIMAN voor de deskundige begeleiding bij deze nieuwe ontdekkingsstocht. De Vlaeminck versloeg Merckx op Franse bodem; wij versloegen de T.V. in eigen streek !

2. AANKONDIGINGEN

- De takenwedstrijd voor de leerlingen van de derdegraadsjaren uit het Land van Nevele wordt beslist een succes. Naar wij menen hebben weer alle scholen deelgenomen. Een neutrale jury selekteert nu de werken die bij de proklamatie tentoongesteld en/of bekroond zullen worden. Per school wordt één laureaat aangeduid. De prijsuitreiking en de tentoonstelling hebben plaats op ZONDAG 25 JUNI om 10.30u. Alles vindt weer plaats in de bovenzaal van het Nevelse gemeentehuis (waarvoor hartelijk dank aan het gemeentebestuur). Wij hopen op de aanwezigheid van vele leden, alle leerlingen en hun ouders. De tentoonstelling blijft diezelfde dag toegankelijk tot 18u.

- Na 25 juni sluiten wij gedurende een tweetal maanden de boeken. In september hopen wij samen met onze leden een zo interessant mogelijke nieuwe cyclus aan te vatten. Suggesties in dat opzicht zijn altijd heel erg welkom. Misschien kunnen wij al een bezoek aan Ooidonk weerhouden. Op de laatste bestuursvergadering is ook al even gesproken over de organisatie van een tentoonstelling van kunstwerken gemaakt door personen uit het Land van Nevele (schilders, beeldhouwers, keramiekers, tekenaars, etsers, kunstfotografen, enz.). De plannen zijn nog vaag, dus ook hier weer zijn allerlei "tips" heel welkom.

- Honderd jaar geleden stierf te Gent de Nevelenaar Leonard LOVAERT, zowat de bekendste Vlaamse orgelbouwer uit de 19de eeuw. Wij dachten dat zoiets door

onze vereniging uiteraard in herinnering gebracht moet worden. Dankzij de medewerking van dhr. Gh. POTVLIEGHE (Meebeker bij Ninove), specialist terzake, kunnen wij die herdenking als volgt de nodige luister geven : over een paar weken verschijnt een ekstra-aflevering van ons tijdschrift, integraal gewijd aan L. LOVAERT.

3. BOEKENNIEUWS

Graag kondigen wij een interessant en lijvig kunstboek aan dat de eminente volkskundige Renaat VAN DER LINDEN eerstdaags publiceert : *De Ikonografie van Sint-Niklaas in Vlaanderen* (Ledeberg, Drukk. Erasmus, 1972). Over dat boek laten wij met genoegen de auteur zelf aan het woord.

"Kennen wij Sint-Niklaas ? Ja en neen. Ja, wij kennen hem, wanneer hij als een geschenkheilige jaarlijks de brave kinderen erkent en verwent, wanneer hij in december - en sinds tientallen jaren vroeger - door de wereld reist en rijdt, te paard, op een stoomboot, per helikopter. Neen, we kennen hem niet, wanneer we zoeken naar de zin van dat mysterie, dat sinds eeuwen ongewijzigd is, en naar het wezen van de goedheid, die altijd onuitputtelijk blijft.

Het vreemd verhaal van zijn leven vangt aan met een wonder : toen het dienstmeisje na de geboorte het kind wou wassen, stond het minutenlang met gevouwen handen recht in het bekken. Zo gaat het verder. Oude boeken en kunstenaars en

ook hedendaagse artiesten bieden vele verhalen en voorstellingen van hem.

Sint-Niklaas bevrijdde drie generaals die Keizer Konstantijn in een kerker had laten opsluiten, toen een jaloeerse generaal die mannen vals had aangeklaagd. Sint-Niklaas verdedigt armen en zwakken; als bisschop rukte hij het zwaard uit de hand van de beul die op het punt stond drie onschuldig veroordeelden te onthoofden. Een verarmde edelman kon zijn drie dochters niet uithuwelijken volgens zijn stand en hij was van plan uit geldgewin zijn dochters aan de prostitutie over te leveren. De jonge Niklaas had van zijn overleden ouders een ontzaglijk fortuin geërfd. Hij vernam het lot van dit gezin en gooide driemaal een beurs vol goud in de woning van de edelman die samen met zijn dochters werd gered. Hij verscheen zelf aan schippers in nood, bij de mast van hun vaartuig en stilde de storm.

Zestien dergelijke legenden leest u in dit boek. Maar u ontdekt er veel meer in. Weinige heiligen kunnen erop roemen én in het Westen én in het Oosten vooraan te staan. Dit is het geval met deze kinder- en volksheilige die de jeugd in het Westen en oud en jong in het Oosten fascineert. U ziet de kerk in Turkije, waar de sint begraven lag tot in 1087, toen handelaars uit Bari hem ontvoerden om hem naar de haven in Zuid-Italië over te brengen. U verneemt en ziet in beeld, hoe pelgrims en vissers er hem jaarlijks in mei eren. Maar naast de uitvoerige inleiding en slotbeschouwingen vormen de voorstellingen van Sint-Niklaas in Vlaanderen de hoofdbrok. David Teniers,

Gerard David, Jan Provost, Gaspard de Crayer, Jos. Casier, Jan van Rillaert, Ernest van den Driessche, Gustaaf Pijl, Edgard Tytgat, Felix en Tonet Timmermans, Léon Spilliaert, Jules de Bruycker, enz., honderden onbekenden hebben zijn figuur en legenden uitgebeeld. U vindt meer dan zeshonderd beschrijvingen, ondergebracht in zes hoofdstukken : *de uitverkoren sint, de redder, de beschermer, de gever, de dreiger, de sint zonder attributen en de oosterse prelaat.*

Bij het begin van achttien hoofdstukken staat een samenvatting in het Duits, Engels, Frans, Italiaans en Spaans. Vreemde lezers weten aldus nauwkeurig, welke voorstellingen in het hoofdstuk aan bod komen. Een grondig uitgewerkt register voor personen- en plaatsnamen, zaken, een schematisch overzicht van de voorstellingen per eeuw en per werk vergemakkelijken het opzoeken van namen en gegevens. Dit kunstboek bevat meer dan tweehonderd vijftig clichés en is gedrukt op kunstdrukpapier, op formaat 30 x 22 cm."

Voorlopig kan men het boek bij dhr. R. VAN DER LINDEN zelf bestellen (adres : Godveerdegemstraat, 9620 Zottegem).

De auteur tekent alle exemplaren. Het kost ingenaaid 750 frank, ingebonden 900 frank. Na het verschijnen en in de boekhandel kost de uitgave 1400 frank. Een buitenkansje dus voor de gegadigden, die zich wel moeten haasten want de oplage is beperkt.

4. VARIA

- Na Landegem en Lotenhulle heeft ook Hansbeke aan onze vereniging een subsidie toegekend, waarvoor onze hartelijke dank.

- De Nevelse Boeren- en Tuindersgilde bestaat 50 jaar. Dat wordt met de nodige luister gevierd. Onze vereniging juicht daarbij vooral het volgende initiatief vanwege het gemeentebestuur toe : aan elke oude hoeve wordt een keramiekplaat bevestigd met de oude naam van het bedrijf erop. De platen worden geschonken door het gemeentebestuur en vervaardigd door de Nevelenaar Marc De Ketelaere.

- Door de Bestendige Deputatie van de provincie Oost-Vlaanderen wordt voor 1972 een prijsvraag voor heemkunde uitgeschreven. Aan die prijs is een bedrag van 10.000 fr. verbonden. De prijs wordt voorbehouden aan een heemkundige studie over Oost-Vlaanderen of een onderdeel ervan. De studie moet een omvang hebben van ten minste 75 blz. getypte tekst (25 regels per blz.).

De uiterste datum van inzending is bepaald op 31 oktober 1972.

De inzendingen kunnen vrachtfrij toegezonden worden aan dhr. Gouverneur van Oost-Vlaanderen, Dienst voor Culturele en Sociale Aangelegenheden, Bisdomplein 3, 9000 Gent.

- Het afsterven van de Nevelse orgelbouwer Leonard LOVAERT, honderd jaar geleden, werd door dhr. Kamiel D'HOOGHE, concertorganist en directeur van het

Koninklijk Muziekconservatorium te Brus-
sel, herdacht met het uitbrengen van een
fonoplaat waarop hij 19de-eeuwse muziek
op de best-bewaarde Lovaertorgels ver-
klankt.

Zodra die plaat in de handel is,
worden de leden van onze vereniging op de
hoogte gebracht, aldus een bericht van
dhr. Gh. POTVLIEGHE.

+

+

+

5. LEDENLIJST

Op 1 juni 1972 telde "HET LAND VAN NEVELE" 218 leden | Een formidabele vooruitgang dus, die zowel voor de leden als voor het bestuur een stimulans moet zijn om, in een vriendschappelijke sfeer, steeds naar een hoger peil te streven.

Z.E.H. F. AERENS, MEIGEM
J. ANDRIES, LANDEGEM
°° L. BAEYENS, HAUWAART
A. BAUWENS, MEIGEM
J. BEERT, LOTENHULLE
Z.E.H. R. BERNAERT, BASSEVELDE
G. BOGAERT, LANDEGEM
M. BONAMI, NEVELE
A. BOONE, LOTENHULLE
B. BOONE, LOTENHULLE
Dr. J. BOONE, NEVELE
A. BRADT, LANDEGEM
Mevr. J. BUYSSE, POEKE
H. CASSIMAN, GENT
Mevr. G. CLAEYS, ZOMERGEM
Mevr. J. CLAEYS, LANDEGEM
B. CLAUS, LOTENHULLE
H. COCQUYT, LANDEGEM
Mevr. P. COCQUYT, BRUSSEL
R. COCQUYT, MERENDREE
°° J. COPPENS, LANDEGEM
R. COPPENS, LOVENDEGEM
V. COPPENS, LANDEGEM
J. CORNELIS, NEVELE
R. DAUW, GENT
J. DE BAETS, HANSBEKE
E. DEBBAUT, LANDEGEM
Mevr. G. DE BEUL, LANDEGEM
L. DE BOEVER, HANSBEKE
Graaf B. de BOUSIES-BORLUUT, HANSBEKE
G. DE BRABANDER, LANDEGEM

° = steunend lid

°° = erelid

J. DE BUCK, LANDEGEM
 A. DE BUSSCHERE, GENT
 G. BUYSSE, LOTENHULLE
 T. DE CLERCQ, BRUSSEL
 DE CLERCQ-DOSSCHE, LANDEGEM
 M. DE CLERCQ, GENT
 R. DE CLERCQ, GENT
 F. DE CRAENE, HANSBEKE
 L. DE CRAENE, LOTENHULLE
 M. DE DAPPER, PETEGEM a/d LEIE
 G. DE GRAEVE, NEVELE
 A. DE GROOTE, LANDEGEM
 E.H. A. DE JAEGHER, LOTENHULLE
 A. DE KE, DRONGEN
 S. DE KEYZER, NEVELE
 Mevr. R. DE LANGHE, LANDEGEM
 H. DE LEY, LANDEGEM
 O. DELOOF, LOTENHULLE
 H. DE MEYER, LANDEGEM
 A. DE MEYER, LOTENHULLE
 M. DE MEYER, LOTENHULLE
 P. DE MEYER, LOTENHULLE
 P. DE MEYER, LOTENHULLE
 P. DE MOOR, LOTENHULLE
 W. DE MUER, AALTER
 M.T. DE MUYNCK, ST.MARTENS-LEERNE
 A. DE PAEPE, LANDEGEM
 R. DE PAEPE, LANDEGEM
 A. DE PAUW, LANDEGEM
 W. DE PAUW, NEVELE
 A. DEPROOST, SINT-AMANDSBERG
 L. DE ROO, LOTENHULLE
 G. DE ROO, LOTENHULLE
 R. DE ROO, LOTENHULLE
 A. DE SCHRIJVER, LANDEGEM
 G. DE SCHUTTER, OOSTAKKER
 ° Z.E.H. DE SMET, ZONNEGEM (BURST)
 E. DE SMET, EEKLO
 Mej. Ch. DE VOS, NEVELE
 W. DE VOS, GENT

E.H. J. DEWITTE, SINT-AMANDSBERG
 G. DE WULF, DRONGEN
 R. DHAENENS, HANSBEKE
 W. DHAENENS, HANSBEKE
 D. DHOOGHE, NEVELE
 W. D'HOYE, MELLE
 W. DIAZ, NEVELE
 H. DIERICK, GENT
 X. DOBBELAERE, NEVELE
 R. FRANCOIS, EREMBODEGEM
 Z.E.H. V. GAUBLOMME, GOTTEM
 E. GEIREGAT, NEVELE
 °GEMEENTEKREDIET VAN BELGIE, BRUSSEL
 GEMEENTELIJKE BIBLIOTHEEK, HANSBEKE
 E. GHYSSELS, LANDEGEM
 J. GOETHALS, KALKEN
 R. GOORMAN, HANSBEKE
 W. HAELVOET, MEIGEM
 Mevr. HAERENS-VAN WASSENHOVE, LANDEGEM
 M. HAERS, AALTER
 R. HAESERYN, SINT-AMANDSBERG
 M. HAUBOURDIN, LANDEGEM
 L. HAUTEKEETE, LANDEGEM
 D. HAUTEKEETE, MEIGEM
 F. HAENEBALCKE, LANDEGEM
 R. HERMAN, GENT
 G. HEYNSSSENS, LANDEGEM
 A. HOLSBEKE, VOSSELARE
 L. HOLVOET, BERCHEM
 A. HUYSSSE, LANDEGEM
 A. JANSSENS, NEVELE
 Z.E.H. JAMEE, NEVELE
 E.Br. O. JOOS, TURNHOUT
 KLOOSTER, LOTENHULLE
 A. LANGERAERT, LOTENHULLE
 R. LANGERAERT, HANSBEKE
 R. LEENKNECHT, HANSBEKE
 M. LEYS, HANSBEKE
 D. LOOTENS, GENT
 M. LOOTENS, ZULTE
 W. LOOTENS, NEVELE

R. LUTTENS, MERENDREE
 J. LUYSSAERT, LANDEGEM
 A. MARTENS, DE PINTE
 E.H. C. MARTENS, MUNKZWALM
 C. MARTENS, NEVELE
 E.H. C. MARTENS, NUKERKE
 R. MATTHEEUWS, HANSBEKE
 A. MESTDAGH, POESELE
 F. MESTDAGH, GENT
 G. MESTDAGH, LANDEGEM
 ° Z.E.H. F. MICHEM, VINKT
 Mej. Y. MEYSKENS, GENT
 M. MICHIELS, VOSSELARE
 Mevr. MICHIELS-ORNELIS, AALTER
 J. MOERMAN, DEINZE
 A. MOEYKENS, DRONGEN
 G. MORTIER, NEVELE
 E. MORTIER, LOTENHULLE
 ° O. MORTIER, NEVELE
 R. MUSSCHE, LANDEGEM
 R. NEIRYNCK, LANDEGEM
 W. NEIRYNCK, LOVENDEGEM
 R. NOTTEBAERT, MEIGEM
 H. PANHUYSEN, HANSBEKE
 Mevr. A. POPPE, SINT-AMANDSBERG
 G. POTVLIEGHE, MEERBEKE
 W. QUINTYN, HANSBEKE
 L. ROOZE, DEINZE-ZEVEREN
 V. ROS, LANDEGEM
 R. ROMBAUT, SINT-AMANDSBERG
 A. ROWAERT, BACHTE-MARIA-LEERNE
 H. RYCKENBOER, SINT-DENIJS-WESTREM
 E.H. Deken L. SANTERS, NEVELE
 L. SAVER, NEVELE
 G. SCHAECK, LANDEGEM
 A. SCHELPE, LANDEGEM
 A. SCHELSTRAETE, SINT-MICHIELS
 Mej. A. SCHELSTRAETE, HANSBEKE
 J. SCHELSTRAETE, NEVELE
 J. SCHERPEREEL, HANSBEKE
 ° G. SCHOLLIER, GENT

A. SEGHERS, SINT-AMANDSBERG
 M. SPOELDERS, LANDEGEM
 E. STANDAERT, VOSSELARE
 L. STANDAERT, LANDEGEM
 Ir. L. STOCKMAN, AALTER
 J. TAELEDEMAN, LANDEGEM
 ° Prof. Dr. R. TAVERNIER, GENT
 E. T'HOOFT, LANDEGEM
 J. T'HOOFT, LANDEGEM
 F. TIETENS, HANSBEKE
 Baron J. 'T KINT DE ROODEBEKE,
 BACHTE-MARIA-LEERNE
 Prof. Dr. V. VANACKER, SINT-AMANDSBERG
 A. VAN BRAECKEL, MEIGEM
 G. VAN BRUSSEL, BRASSCHAAT
 J. VAN COUTER, HANSBEKE
 J. VAN DAMME, DEINZE
 J. VAN DE CASTEELE, SINT-AMANDSBERG
 M. VAN DE KEERE, HANSBEKE
 ° R. VAN DEN ABEELE, SINT-MARTENS-LATEM
 A.&D. VAN DEN BERGHE, VOSSELARE
 J. VAN DEN BOSSCHE, LOTENHULLE
 Mej. VAN DEN HEUVEL, NEVELE
 R. VAN DEN HOVE, LEDEBERG
 KPN KOT VANDEPUTTE, GENT
 Dr. VANDER HERREWEGEN, EEKLO
 R. VAN DER VENNET, HANSBEKE
 A. VAN DE SOMPEL, HANSBEKE
 E. VAN DE SOMPEL, GENTBRUGGE
 E. VAN DE VELDE, MEIGEM
 A. VAN DE VELDE, LANDEGEM
 J. VAN DE VELDE, LANDEGEM
 C. VAN DE VOORDE, HANSBEKE
 D. VAN DE VOORDE, HANSBEKE
 W. VAN DE VOORDE, LANDEGEM
 ° P. VAN DE WALLE, LANDEGEM
 R. VAN DE WALLE, LOTENHULLE
 R. VAN DE WALLE, LANDEGEM
 G. VAN HERREWEGHEN, GENT
 A. VAN HESE, GENT

- A. VAN HOECKE, LANDEGEM
- °° Dr. VAN KERCKHOVE, LANDEGEM
- A. VAN NEVEL, MEIGEM
- G. VAN PARYS, NEVELE
- M. VAN RENTERGHEM, LOTENHULLE
- J. VAN SEVEREN, LANDEGEM
- M. VAN SEVEREN, LANDEGEM
- A. VAN SPEYBROECK, LANDEGEM
- F. VAN WASSENHOVE, SINT-MARTENS-LEERNE
- B. VAN WONTERGHEM, NEVELE
- ° C. VERBEKE, LANDEGEM
- Mej. L. VERMEIRE, LANDEGEM
- E.H. G. VERMEULEN, ZWIJNAARDE
- J. VERSCHAEVE, LOTENHULLE
- Mej. M. VERSTRAETE, POEKE
- A. VERSTRAETE, VOSSELARE
- D. VERSTRUYFT, NEVELE
- °° Dr. J. WANNYN, NEVELE
- J. WINNE, NEVELE
- VRIJE GEMENGDE SCHOOL, ZEVEREN-DEINZE
- VRIJE MEISJESSCHOOL, VINKT-DEINZE
- VRIJE MEISJESSCHOOL, HANSBEKE
- VRIJE JONGENSSCHOOL, HANSBEKE
- VRIJE SCHOOL, POESELE-NEVELE
- GESUB. VRIJE SCHOOL, LANDEGEM

I N H O U D

	<u>Blz.</u>
- A. MARTENS, Iets over schand- palen te Hansbeke . . .	64- 72
- J. VAN SCHOOR, Cyriel Buysse "Driekoningenavond" door het N.T.G.	73- 75
- J. LUYSSAERT, Elk lid zijn naam (III).	76- 87
- A. MARTENS, Dorpsgebeurtenis- sen uit vroegere eeuwen	88- 96
- E. T'HOOFD, Het Erasmusgenoot- schap te Landegem . . .	97- 99
- A. MARTENS, Sprokkelingen . .	100-103
- J.T., Bomboare, Dialektwoor- den en -wendingen uit het Land van Nevele . .	104-111
- KRONIEK :	
1. Verslagen.	112-116
2. Aankondigingen . . .	117-118
3. Boekennieuws	118-120
4. Varia.	121-122
5. Ledenlijst	123-128

+

+

+

HEEMKUNDIGE KRING "HET LAND VAN NEVELE"

- Voorzitter : J. LUYSSAERT
Poeldendries 11
9840 Landegem
- Ondervoorzitter : A. MARTENS
Koersveldlaan 36
9720 De Pinte
- Sekretaris-
Penningmeester : G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 Landegem
P.R. 62.79.81
- Archivaris : J. VANDEVELDE
Stationstraat 113
9840 Landegem
- Redaktie-
sekretaris : J. TAELEDMAN
Muizendale 10
9840 Landegem
- Bestuursleden : A. BAUWENS - Meigem
I. BUYSSE - Poeke
G. DE ROO - Lotenhulle
A. JANSSENS - Nevele
R. LEENKNECHT - Hans-
beke
- Verantwoordelijke uitgever : J. TAELEDMAN
Muizendale 10
9840 Landegem